

มทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมเนื่องจากว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมสามารถเป็นแหล่งจ้างแรงงานและรายได้ที่สำคัญของประเทศ ในประเทศไทยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกเป็นต้นมา รัฐบาลให้ความสำคัญในการพัฒนาโดยเน้นการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นตามมา เช่น การลงทุนจากภาคเอกชนในด้านอุตสาหกรรม โดยกิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่บริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากว่า กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นเมืองหลวงและเมืองท่าที่สำคัญของประเทศตลอดจนเป็นศูนย์กลางด้านการบริหาร การปกครองและเศรษฐกิจ มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการพื้นฐานที่สมบูรณ์ ในขณะที่เมืองตามภูมิภาคต่างๆของประเทศยังขาดแคลนบริการพื้นฐาน ทำให้กรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังมีการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น เกิดการอพยพของประชากรจากพื้นที่ชนบทหล้าหลังเข้าสู่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อหางานทำ ก่อให้เกิดปัญหาเมืองตามมา เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหายาจร และปัญหาขาดแคลนบริการพื้นฐาน เป็นต้น รัฐบาลมองเห็นความสำคัญของปัญหาที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ดังนั้นตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 จึงได้กำหนดให้มีเมืองศูนย์กลางความเจริญตามภูมิภาคต่างๆของประเทศ เพื่อเป็นแหล่งรองรับการเจริญเติบโตจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และยับยั้งการอพยพของประชากรจากพื้นที่ชนบทหล้าหลังเข้าสู่ภาคมหานคร โดยพยายามส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ถูกกำหนดตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ให้มีบทบาทเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาค ปัจจุบันในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 ก็ได้กำหนดให้จังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม เพื่อเป็นแหล่งจ้างงานและกระจายความเจริญสู่พื้นที่รอบข้าง จากบทบาทที่ถูกกำหนดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้การผลิตสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด โดยพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดขอนแก่น

ในช่วงปี 2533 ถึง 2537 พบว่าการผลิตสาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 12 ในปี 2533 เป็น ร้อยละ 22 ในปี 2537 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด ในขณะที่เดียวกันการผลิตสาขาเกษตรกรรมมีความสำคัญลดลง โดยในปี 2533 มีสัดส่วนถึง ร้อยละ 21 ในปี 2537 มีสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ 11.8 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด

การพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่บริเวณตามแนวถนนมิตรภาพในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น และอำเภอน้ำพอง จากทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่นปี 2539 พบว่า ร้อยละ 34 ของโรงงานทั้งหมดในจังหวัดขอนแก่นตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่นและอำเภอน้ำพอง โดยมีการจ้างงานถึง 16,935 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 58.5 ของการจ้างแรงงานทั้งหมดในจังหวัด ซึ่งการดำเนินกิจการอุตสาหกรรมในบริเวณดังกล่าว จะมีการจ้างแรงงานและซื้อวัตถุดิบในท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้จากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบทางตรงที่ประชาชนในท้องถิ่นได้รับ และรายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายของกิจการอุตสาหกรรมเพื่อซื้อวัตถุดิบนับว่าเป็นผลกระทบทางอ้อมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันเมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้ประชาชนในท้องถิ่นก็จะมี การจับจ่ายใช้สอยเพื่อชีวิตประจำวันในท้องถิ่นก็จะทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นในท้องถิ่นเพื่อสนองความต้องการก็จะทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจเกิดขึ้นในท้องถิ่นในลำดับต่อไป ดังนั้นจึงมีการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการอุตสาหกรรมในบริเวณแหล่งอุตสาหกรรมดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์และประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างไร ระหว่างพื้นที่ที่มีลักษณะความเป็นเมืองอันได้แก่พื้นที่ในเขตเทศบาล สุขาภิบาลและพื้นที่ชนบทในอำเภอที่มีพื้นที่ใกล้ชิดกับแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม โดยการประเมินผลกระทบจะแสดงออกมาในลักษณะที่เป็นตัวเลขเชิงปริมาณที่ชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์และประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการอุตสาหกรรมบริเวณแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นอย่างไร และพื้นที่ใดได้รับผลกระทบ

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

การวิจัยนี้มีสมมุติฐานว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีต่อพื้นที่โดยรอบนั้น พื้นที่ที่อยู่ใกล้กับพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมจะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจมากกว่าพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม โดยระดับของผลกระทบจะลดลงเมื่อระยะทางห่างไกลเพิ่มมากขึ้น

1.4 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.ผลกระทบทางเศรษฐกิจ คือ ผลกระทบที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้จ่ายของโรงงานอุตสาหกรรม คนงาน ผู้อยู่อาศัยในเมืองและชาวบ้านในชนบท ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการทำงานของตัววิฤคน ผลกระทบทางเศรษฐกิจแบ่งออกเป็นผลกระทบทางตรง ผลกระทบทางอ้อม และ induced impact ผลรวมของผลกระทบทั้ง 3 ประเภทคือ ผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งหมด

2.ผลกระทบทางตรง (Direct Impact) คือ ผลกระทบที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นโดยตรงในพื้นที่อันเนื่องมาจากการใช้จ่ายในการจ้างแรงงานในพื้นที่นั้นๆ

3.ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) คือ ผลกระทบที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นในพื้นที่อันเนื่องมาจากการใช้จ่ายเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตประเภทอื่นๆ ที่มีใช้แรงงานในพื้นที่นั้นๆ

4. Induced Impact คือ ผลกระทบที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นในพื้นที่อันเนื่องมาจากการใช้จ่ายผลกระทบโดยตรงและผลกระทบโดยอ้อมในพื้นที่นั้นๆ

5.แหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมในจังหวัดขอนแก่น คือ พื้นที่ที่มีกิจการอุตสาหกรรมมารวมตัวตั้งโรงงานอุตสาหกรรมอยู่อย่างหนาแน่นในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ บริเวณชุมชนเมืองและพื้นที่ใกล้เคียงในเขตอำเภอเมืองขอนแก่นและอำเภอน้ำพอง

6.พื้นที่เมืองของกลุ่มอำเภอที่เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม คือ บริเวณพื้นที่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลในเขตอำเภอเมืองขอนแก่นและอำเภอน้ำพอง

7. พื้นที่ชนบทของกลุ่มอำเภอที่เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม คือ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาลของอำเภอเมืองขอนแก่นและอำเภอน้ำพอง

8. พื้นที่เมืองของกลุ่มอำเภอที่ 2 คือ บริเวณพื้นที่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลของกลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่กลุ่มอำเภอที่เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม ได้แก่ อำเภอพระยืน อำเภอบ้านฝาง อำเภออุบลรัตน์ อำเภอเขาสวนกวาง อำเภอกระนวน กิ่งอำเภอชำสูง และกิ่งอำเภอบ้านแฮด

9. พื้นที่ชนบทของกลุ่มอำเภอที่ 2 คือ บริเวณพื้นที่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลของกลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่กลุ่มอำเภอที่เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม ได้แก่ อำเภอพระยืน อำเภอบ้านฝาง อำเภออุบลรัตน์ อำเภอเขาสวนกวาง อำเภอกระนวน กิ่งอำเภอชำสูง และกิ่งอำเภอบ้านแฮด

10. พื้นที่เมืองของกลุ่มอำเภอที่ 3 คือ บริเวณพื้นที่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลของกลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ถัดจากพื้นที่กลุ่มอำเภอเขต 2 และไม่มีพื้นที่ติดต่อกับกลุ่มอำเภอแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม ได้แก่ อำเภอัญญาศิริ อำเภอบ้านไผ่ อำเภอเมืองพล อำเภอชนบท อำเภอเปือยน้อย อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอเวียงน้อย อำเภอหนองสองห้อง อำเภอหนองเรือ อำเภอภูเวียง อำเภอชุมแพ อำเภอภูผาม่าน กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย กิ่งอำเภอหนองนาคำและกิ่งอำเภอโนนศิลา

11. พื้นที่ชนบทของกลุ่มอำเภอที่ 3 คือ บริเวณพื้นที่นอก เขตเทศบาลและสุขาภิบาลของกลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ถัดจากพื้นที่กลุ่มอำเภอเขต 2 และไม่มีพื้นที่ติดต่อกับกลุ่มอำเภอแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม ได้แก่ อำเภอัญญาศิริ อำเภอบ้านไผ่ อำเภอเมืองพล อำเภอชนบท อำเภอเปือยน้อย อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอเวียงน้อย อำเภอหนองสองห้อง อำเภอหนองเรือ อำเภอภูเวียง อำเภอชุมแพ อำเภอภูผาม่าน กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย กิ่งอำเภอหนองนาคำและกิ่งอำเภอโนนศิลา

12. พื้นที่กลุ่มจังหวัด คือ พื้นที่กลุ่มจังหวัดที่แบ่งตามแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดร้อยเอ็ด

13.พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ พื้นที่จังหวัดหนองคาย อุดรธานี เลย หนองบัวลำภู สกลนคร นครพนม มุกดาหาร และอำนาจเจริญ

14.พื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และยโสธร

15.เศรษฐกิจท้องถิ่น หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น อันเป็นผลมาจากการใช้จ่ายของกิจการอุตสาหกรรมและประชาชนในท้องถิ่น

16.เงินเดือนและค่าจ้าง คือ จำนวน เงิน ที่จ่ายเป็นประจำทุกวัน หรือทุกสัปดาห์ หรือทุกเดือน

17.วัตถุดิบ คือ ประเภทปัจจัยการผลิตที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตโดยตรง

18.สาธารณูปโภค คือ ไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์

19.ค่าขนส่ง คือ จำนวนเงินที่ใช้จ่ายเป็นค่าขนส่งวัตถุดิบ

20.ค่าใช้จ่ายอื่นๆ คือ จำนวนเงินที่กิจการอุตสาหกรรมใช้จ่ายโดยไม่ได้จำแนกหรือไม่สามารถจำแนกได้

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาทำให้ทราบผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการ อุตสาหกรรมที่มีต่อพื้นที่เมืองและชนบทโดยประเมินเป็นตัวเลขเชิงปริมาณ ทำให้ทราบว่าพื้นที่ใด จะได้รับผลกระทบเพื่อเตรียมการวางแผนรองรับการพัฒนาในอนาคต และสามารถเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการพัฒนามาให้สอดคล้องกับการพัฒนาในพื้นที่